

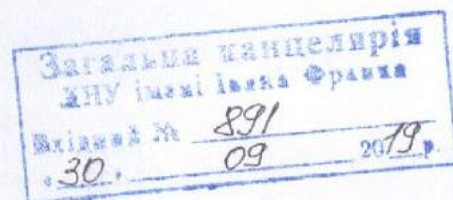
ВІДГУК

офіційного опонента
про дисертацію
Олени Василівни Кульчицької
«Мовні засоби реалізації пейоративності в романах С. Майєр»,
подану на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук
зі спеціальності 10.02.04 – германські мови.

Лінгвістика ХХІ століття характеризується зацікавленістю у вивченні мовних феноменів, прояв яких обумовлюється антропоцентричним характером мови і мовлення, і специфіка яких знаходить пояснення при переході до площині металних процесів. Це визначає актуальність досліджень, виконаних в руслі поєднання комунікативно-функціональної парадигми з когнітивною і фреймовою семантикою, особливо із урахуванням традиційних та новітніх досягнень лінгвістичних досліджень. Наукові здобутки лінгвістики сучасності, рівно як і специфіка дискурсивного преломлення одиниць мови, ставлять перед дослідниками нове коло питань, в зв'язку із чим в фокусі уваги науковців опиняються складні мовні феномени, до яких належить, зокрема, і пейоративність.

Динамічний розвиток пейоративного пласту лексики, що вимагає його різнобічного аналізу із розширенням наукового ракурсу, враховуючи його прагматичний та когнітивний аспекти, а також специфіку емотивного та оцінного компонентів у семантиці пейоративів художнього тексту, які не отримували до сьогодні системного висвітлення, визначає актуальність наукового пошуку О.В. Кульчицької.

Дисертацію виконано в рамках наукової теми, що розробляється колективом факультету іноземних мов Львівського національного університету імені Івана Франка у межах наукової бюджетної теми: «Актуальні проблеми дослідження семантики, дискурсознавства та текстолінгвістики».

Об'єктом дослідження в роботі є лінгвальна репрезентація пейоративності у сучасному англomовному прозовому художньому тексті.

Предмет дослідження складають різнорівневі засоби вираження пейоративності англійської мови, реалізовані у сучасному художньому тексті.

Метою дослідження є виявлення специфіки різнорівневої мовної реалізації пейоративності в сучасних англomовних текстах авторства С. Майер.

Вирішення основної мети дисертаційного дослідження обумовило розв'язання низки завдань, серед яких найважливішими є такі: визначення теоретичних та методологічних засад вивчення пейоративних мовних одиниць; напрацювання критеріїв та методики ідентифікації пейоративів серед інших мовних одиниць та їх таксономізація відповідно до низки критеріїв; узагальнення способів актуалізації пейоративності в мовній системі та контексті творів С. Майер з наступним моделюванням семантичного та функціонально-семантичного полів пейоративів у художньому тексті; ідентифікація, опис та класифікація засобів інтенсифікації експресивності пейоративного значення мовних одиниць на прикладі творів С. Майер; визначення ролі контексту у функціонування пейоративної лексики; побудова фреймової моделі пейоративів.

Базуючись на загальних теоретичних засадах сучасної мовознавчої науки, О.В. Кульчицька в цілому лінгвістично коректно і в повному обсязі вирішує зазначені вище завдання, які допомагають досягненню основної мети дисертаційної роботи. Зібраний **фактичний матеріал** уможливує глибоке осмислення специфіки реалізації пейоративності у контексті англomовних художніх творів С. Майер у кількості 6 романів загальним обсягом 3012 сторінок, що на 2011 рік становить весь творчий доробок авторки. Обсяг безпосереднього матеріалу дослідження, за одиницю якого було прийнято контекстологічний фрагмент тексту, склав 4599 пейоративних лексичних

одиниць, що створює основу для високої верифікованості отриманих результатів.

Застосована методологічна база, яка охоплює комплекс методів, згуртованих навколо ідеї текстоцентричного підходу, у сукупності інтерпретаційно-текстового, контекстуального, методів, методу стилістичного та фреймового аналізу, інструментарію когнітивної метафори та інших, є адекватною для поставлених завдань і цілком відповідає меті наукової роботи.

В роботі застосована ґрунтовна теоретично-методологічна база, що охоплює здобутки сучасних наукових концепцій в межах низки наукових напрямів, серед яких досягнення видатних українських та світових дослідників в області стилістики, лексикології, когнітивістики, лінгвокультурології, дискурсології, прагматики, функціональної лінгвістики, лінгвістики тексту, лінгвопоетики тощо.

Слід також зазначити, що дисертаційна робота містить в собі суттєві елементи наукової новизни. У ній вперше в германістиці засосовано комплексний підхід до дослідження явища пейоративності у художньому тексті як контекстуально та функціонально обумовленого, що передбачало поєднання як традиційних методів дослідження й візії пейоративів, так і сучасних методів, із залученням інструментарію аналізу конотативної, когнітивної та фреймової семантики.

Даючи загальну позитивну оцінку рецензованому дисертаційному дослідженню, зазначимо, що авторка отримала результати, найважливішими серед яких слід назвати ті, що виносяться на захист і можуть бути узагальнені наступним чином:

- 1) Пейоративність в роботі визначається як категорія, що актуалізується за допомогою лексичних одиниць із негативною, емоційно навантаженою експресивною оцінною семантикою для реалізації відповідної іллокутивної мети.

2) Розроблені параметри відбору пейоративної лексики включали лексикографічний (відповідно до позначки про належність до зниженого стилю у словнику) та контекстуальний (відповідно до набутого конотативного компоненту значення, наявності емосеми, оцінності тощо).

3) Представлення засобів маніфестації пейоративності у романах С. Майер у конфігураціях функціонально-семантичного поля, організованого за ядерно-периферійним принципом, де відсутнє морфологічне ядро з центром у точці опори негативного предиката «bad», віддалена периферія представлена пунктуаційними, графічними, семантико-стилістичними та синтактико-стилістичними засобами, та також авторськими okazionalizмами, межі якої слугують засобами інтенсифікації експресивності пейоративного значення, вимірюваного за допомогою розробленої шкали.

4) Робиться висновок стосовно можливості набуття пейоративного значення будь-якою мовною одиницею у відповідному контексті та відповідно до комунікативних цілей наратора.

5) Запропонована інтерпретація фреймової організації пейоративних одиниць у романах С. Майер ілюструє наявність розгалуженої сітки лексичних одиниць, структурування яких ґрунтується на специфіці комунікативної ролі та когнітивних процесів.

Теоретичне значення рецензованої дисертації полягає в тому, що отримані результати сприяють вирішенню низки питань лексичної і контекстуальної семантики, а також стилістики і функціональної лінгвістики з позицій загальної антропоцентричної парадигми мовознавчих студій.

Практичне застосування результатів дослідження можливе у процесі викладання курсів лексикології, комунікативної лінгвістики, стилістики та лінгвістики тексту, дискурсології, прагматики, інтерпретації тексту, під час укладання навчальних посібників із зазначених академічних дисциплін, та під час наукових пошуків студентів та аспірантів.

Структура роботи обумовлена метою дослідження та розроблена у відповідності до поставлених для вирішення завдань (включає 4 розділи).

Достовірність висновків, яких доходить О.В. Кульчицька у своєму дослідженні, і **обґрунтованість** наукових положень дисертації підкріплюються значним за обсягом бібліографічним апаратом, використаним авторкою та наведеним в дисертаційній роботі (400 наукових праць, близько 30 % з яких опубліковані іноземними мовами, та 30% з яких надруковані в останнє десятиріччя), а також загальною значною кількістю проаналізованих мовних одиниць, актуалізованих в дискурсивному середовищі, систематизацією отриманих результатів комплексного аналізу за допомогою таблиць, рисунків, діаграм і схем, які містяться в тексті роботи та додатку, що мають аргументуючу силу для верифікації результатів наукового пошуку.

Дисертаційна робота О.В. Кульчицької має логічну та послідовну будову, що, безумовно, уможливило сприйняття викладу теоретичних умовиводів стосовно досліджуваної проблематики.

Зміст автореферату та основні положення дисертаційної роботи є ідентичними, 15 одноосібних публікацій повно відображають зміст і основні результати дисертаційного дослідження.

Усе вище викладене дозволяє сформулювати загальну позитивну оцінку проведеного наукового дослідження.

Разом з тим до роботи є й декілька зауважень, які спонукали до постановки низки питань:

1. Незважаючи на те, що в теоретичній частині дослідження присвячено досить уваги опису термінологічного апарату і здійснено це достатньо ґрунтовно (часто приділяючи навіть надмірну увагу усталеним лінгвістичним термінам як семантичне поле, синтагматичні та парадигматичні відносини між одиницями тощо), в ній не визначається розуміння пейоративності в аспекті її категорійного статусу. Поясніть Ваше тлумачення терміну “категорія” та окресліть ознаки аналізованого явища як категорії.

2. Чи є виявлені тенденції текстового переломлення категорії пейоративності виключно ідіостильовою або ідіожанровою ознакою, притаманною авторському баченню С. Майєр ? Чи вони відбивають

універсальні тенденції пейоризації?

3) Як Ви поясните прояв евфемізації мовлення (традиційно спрямованої на заміну грубого, образливого виразу на менш негативний) в ході утворення пейоративних мовних засобів, адже, на перший погляд, різновекторність термінів “евфемізм” (від грецького “добре мовлення”) та “пейоратив” є очевидною. Продемонструйте ваші умовиводи на прикладі.

4) В роботі виділяється окремим п. 3.3.2 “Оцінність у структурі пейоративів” із аналізом корпусу текстових фрагментів, що спонукає до питання про наявність чи відсутність оцінного компонента у фрагментах, проаналізованих у попередніх підрозділах роботи. Чи ж не завжди, на Вашу думку, оцінність і пейоратив мають зону перехрещення? Чи пейоратив може не містити оцінної семи?

5). Мова викладення. В роботі подекуди зустрічаються:

- наявні формулювання та необережне оперування термінологією (наприклад: “пейоративи функціонують як концептуальна метафора” (с. 5), “аналізується у когнітивній літературі” (с. 39) тощо,

- випадки некоректного формулювання моделей концептуалізації, виходячи із контексту (концептуальних метафор HUMAN IS NUMBNESS, HUMAN IS ABBERATION, EMOTIONAL IS DOWN),

- випадки суб’єктивної інтерпретації текстового матеріалу (напр., на с. 143, де дія “turn your back on smb” отримує несхвалення з боку іншого персонажу і тому вважається пейоративним засобом, хоча будь-яка дія, навіть найліпша й найгуманніша може отримати несхвалення соціумом, що, на наш погляд, не є достатнім аргументом для зарахування подібних контекстуальних фрагментів до пейоративів; на с. 149, де описано відчуті персонажем негативні емоції, та с. 181 із висловлюванням відмови, також зараховані до пейоративів, що, на наш погляд, також є дискусійним).

- подекуди присутня реферативність у викладенні, коли наведені приклади нанизуються один на одний і застосовуються скоріше ілюстративно, ніж для більш глибоких узагальнень та умовиводів (122-124).

- при перерахуванні кількісних підрахунків та їх описі бажано рухатись від домінуючих явищ до менш виражених, а не рандомно.

Проте, це спостерігається скоріше на рівні поодиноких формулювань, і не впливає якісно на результати дослідження.

6. Технічні моменти:

- анотація до роботи є задовгою із надмірною деталізацією змісту розділів роботи, що не є відповідним стилем,

- перелік використаних джерел характеризується відсутністю рубрикації за принципом окремого розташування підрозділів довідкових джерел та джерел фактичного матеріалу;

- пп. 1.2 та 1.3 включають до своїх назв апеляцію до нібито розгляду мовних явищ “на матеріалі романів С. Майєр”, що не є потрібним, адже це створює відчуття дослідженості зазначених аспектів на обраному матеріалі, що, з одного боку, не відповідає дійсності, а з іншого – насправді підрозділи містять лише теоретичні викладки, як і очікується у розділі 1.

- в роботі подекуди спостерігаються друкарські помилки, технічні огріхи (с. 2, 4, 88, 110, 141, 156) , тавтології (с. 118), завершення підпункту посиланням (с.57).

7. В роботі за результатами проведеного дослідження можливо було б здійснити моделювання категорії пейоративності в ракурсі її унаочнення на різних рівнях художнього тексту (а не лише фреймової структури окремих пейоративів) шляхом набуття графічної форми вираження, що, на наш погляд, слугувало б додатковим способом систематизації отриманих результатів, від чого робота лише виграла б.

Разом із цим, ці зауваження не впливають на загальне позитивне враження, яке справляє робота О.В. Кульчицької і концептуально не зменшує внеску, зробленого автокою роботи. Наведені зауваження носять здебільш дискусійний характер і не знижують загальної позитивної оцінки дослідження.

Загалом дисертація Олени Василівни Кульчицької «**Мовні засоби реалізації пейоративності в романах С. Майєр**» є ґрунтовним, завершеним, ориґінальним дослідженням, що становить значний внесок до сучасних мовознавчих студій, відкриваючи нові перспективи для наступних розвідок і мають суттєве значення для подальшого розвитку германістики. Дисертаційній праці притаманні як достовірність, так і новизна, вона має безперечне теоретичне та практичне значення.

Вважаю, що дисертація О.В. Кульчицької цілком відповідає необхідним кваліфікаційним вимогам "Порядку присудження наукових ступенів", затвердженому постановою КМУ № 567 від 24.07.2013 зі змінами згідно з Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015 та № 1159 від 30.12.2015, а її авторка, **Олена Василівна Кульчицька** заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філологічних наук із спеціальності 10.02.04 – германські мови.

Офіційний опонент,
доктор філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології
факультету іноземної філології
Запорізького національного
університету

І.А. Галуцьких

Підпис докт. філол. наук доц. І.А. Галуцьких засвідчую.
Вчений секретар
Запорізького
національного університету

О.А. Проценко